

Shamsa Maqbul

**Voldsutsatthet og resiliens i økonomisk
kontekst**

En analyse av resiliens hos ungdom

Kandidatnummer 810

**Masteroppgave i sosialt arbeid
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

Abstract

This exploratory article examines the extent to which there is a connection between violence experiences in adolescence and resilience at the beginning of adulthood. In addition, whether some of the context may be explained by the socio-economic context in which the violence occurs. The article is based on nationwide surveys from UngVold 2015 among graduates from the Norwegian equivalent of high school. The analysis shows that there is a correlation between vulnerability to violence, and resilience. Furthermore, the analysis shows that violence has a negative impact on the resilience of young people who report good finances, even though they are marginal differences.

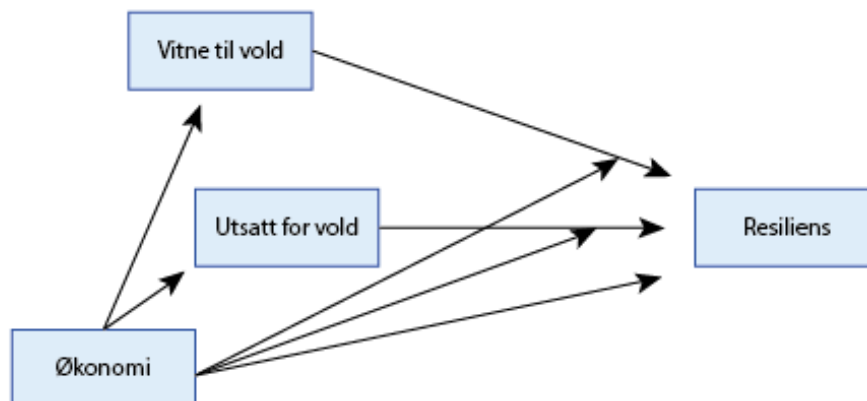
I denne artikkelen ønsker jeg å undersøke sammenhengen mellom vold, resiliens, subjektiv fattigdom. I en norsk betydning kan resiliens oversettes som motstandsdyktighet eller robusthet. Hensikten er å undersøke om det er sammenheng mellom vold og resiliens. Fokuset er ikke å se på omfanget av vold, men om økonomisk kontekst har betydning. Artikkelen bygger på landsdekkende surveystudier gjennomført av UngVold 2015 med avgangselever på videregående skole. Analysen er eksplorerende og med funnene i analysene vil jeg diskutere mulige forklaringer på dette. På bakgrunn av dette stilles følgende forsknings- og empiriske spørsmål.

Forskningsspørsmål

- I hvilken grad kan sammenhengen mellom voldserfaringer i oppvekst og resiliens ved starten av voksenlivet forklares av den sosioøkonomiske konteksten volden finner sted i?

Spørsmål i den empiriske analysen:

1. I hvilken grad varierer betydningen av vold etter ungdommenes opplevelse av familieøkonomi?
2. Er det slik at voldsutsatte ungdommer som kommer fra familier med dårlig økonomi rapporterer om lavere resiliens? Eller er betydningen av vold lik uavhengig familieøkonomi?

Figur 1: Analysemodell for økonomi, utsatt for vold, vitne til vold og resiliens.

Begrepene vold, resiliens og subjektiv fattigdom

Den juridiske definisjonen av vold i nære relasjoner, omtales i straffeloven § 219. Den sier: «Den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler a) sin tidligere eller nåværende ektefelle eller samboer, b) sin eller tidligere eller nåværende ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje, c) sin slektning i rett oppstigende linje, d) noen i sin husstand, eller e) noen i sin omsorg», straffes med fengsel inntil 4 år (straffeloven 2005 § 219).

Der straffeloven gjelder for den generelle befolkningen, gir barneloven §30, tredje ledd føringer på innholdet i foreldreansvaret. Den stadfester «Barnet må ikke bli utsett for vald eller på annen vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode» (barneloven 1981 §30, tredje ledd).

Mens det juridiske rammeverket er klart definert, er det fremdeles gråsoner. Fra et teoretisk perspektiv har begrepet vold blitt definert på ulike måter. En teori som er presentert av psykologspesialist og psykoterapeut Per Isdal, tar utgangspunkt i 5 undergrupper i sin definisjon. Det skilles mellom fysisk vold som handler om smerte, skade mot en person, seksuell vold som er handlinger mot en annen persons seksualitet. Materiell vold som er rettet

mot gjenstander, psykisk vold som er bruk av ord og kroppsspråk, og latent vold som dreier seg om hvordan tidligere voldserfaringer kan skape frykt og utrygghet for nye voldserfaringer (Isdal, 2018).

UngVold rapporten som blir brukt i denne artikkelen, tar utgangspunkt i et bredt begrep om fysisk vold. Rapporten skiller mellom mild og grov vold. Den milde formen for vold inkluderer handlinger som klyping, lugging og dytting. Den grovere volden inkluderer slag eller mer ekstreme former for vold. Det understrekes at skillet mellom grov og mild vold ikke er helt uproblematisk, da ungdommenes subjektive opplevelse av vold ikke nødvendigvis er lik. Videre undersøkes det i hvilken grad ungdommer opplever vold mellom foreldre og det skilles mellom vitne til vold og direkte vold med en skala fra mild til grov vold. (Mossige og Stefansen red, 2016)

Resiliens

Resiliens er et fornorsket begrep som stammer fra det engelske ordet «resilience» og kan oversettes som motstandsdyktighet på norsk (Borge 2015). I denne sammenheng vil jeg bruke tre tilnærminger til begrepet.

Michael Rutter, en ledende forsker innen temaet definerer resiliens på denne måten: «Resiliens er prosesser som gjør at utviklingen når et tilfredsstillende resultat, til tross for at barn har hatt erfaringer med situasjoner som innebærer en relativ stor risiko for å utvikle problemer eller avvik» (Rutter 2000 i Borge 2005, s. 15). Rutter mener resiliens er en prosess der man ser på samhandling mellom individ og miljø. Sentralt i denne prosessen er at det trengs en passende dose med risiko for å utvikle resiliens. Evnen til å ta kontroll, positiv selvbevissthet, og tro på å takle utfordringer er viktige egenskaper i utviklingen av resiliens (Rutter, 2000).

Et nært beslektet begrep med resiliens er robusthet. Suzanne C. Kobasa legger vekt på personlige egenskaper ved individet. Hun fremhever at det er personlige egenskaper som gjør at noen håndterer stressende situasjoner bedre enn andre. Ifølge henne innehar en robust person følgende elementer; involvering, utfordring og kontroll. Dette innebærer å ha troen på at man selv har kontroll over eget liv, evne til å føle seg involvert eller forpliktet til livsaktiviteter. Hun ser på forandringer i livet som spennende utfordringer der individet er

handlende aktører i eget liv (Kobasa 1979). Hennes definisjon er relevant fordi det i operasjonalisering av resiliens i datasettet benyttes begrepet robusthet.

Subjektiv Fattigdom

Det er mange ulike perspektiver og målemetoder på fattigdom. Som en avgrensning ønsker skal jeg fokusere det subjektive fattigdomsmålet. Det kunne vært interessant å benytte seg av inntektsbasert tilnærming, som bruker familiens inntekt som en indikator. Denne tilnærming fanger opp hvor mye en husholdning har til disposisjon, men gir ikke nødvendigvis informasjon om hvordan enkeltindividene i familien opplever fattigdom. Det er ikke gitt at to personer med lik familieinntekt rapporterer om den samme økonomiske situasjonen. Familieøkonomi kan oppleves ulikt og med bakgrunn i dette, den subjektive fattigdommen kan variere. (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2018)

En forklaring som beskriver sammenhengen mellom foreldres økonomiske situasjon, oppdragelse og barns utvikling er familiestressmodellen og investeringsmodellen. Investeringsperspektivet handler om i hvilken grad foreldre har god nok økonomi til å skaffe seg mat, bolig, barnehageplass og andre goder. Foreldre som har god råd, sett fra denne modellen har i større grad mulighet til å «investere» i barnet, noe som kan få positive konsekvenser for barnets utvikling. (Bøe, 2015)

Familiestressmodellen forsøker å beskrive sammenhengen mellom foreldrenes økonomiske situasjon, oppdragelsestype og barnets fungering. Modellen tar utgangspunkt i at lav inntekt i husholdningen først og fremst har en betydning for foreldrene. Dette kan medføre emosjonell stress som over tid kan påvirke foreldres oppdragsstil. Dette kan igjen ha negativ påvirkning på barnets utvikling. (Bøe, 2015)

Tidligere forskning

Løvgren, Stefansen, Smette og Mossige (2017) ved Norsk institutt for forskning om oppvekst (NOVA) undersøker sammenhengen mellom voldsutsatthet og subjektiv opplevelse av fattigdom hos videregående elever. Basert på survey-undersøkelsen UngVold 2015 undersøker de endringer i barn og unges utsatthet for fysisk vold fra foreldre. De undersøker hvordan ulike oppvekstvilkår påvirker den milde og grove volden barn og unge utsettes for. Av indikasjoner på oppvekstvilkår har de inkludert familiens økonomi, foreldrenes landbakgrunn og alkoholproblemer hos foreldrene. For å måle familieøkonomi er det benyttet

et subjektivt fattigdomsmål. Analysen viser at det er tydelige mønstre når det gjelder sammenheng mellom mild vold og familiens økonomi. Det viser seg at sannsynligheten for å bli utsatt for mild vold fra far er høyere hos de respondentene som svarer at økonomien har vært «verken god eller dårlig», enn de som svarer at de har hatt god økonomi. Det fremkommer også at lavere familieøkonomi øker sannsynligheten for grov vold. Videre tydeliggjøres det at risikoen er fire ganger så høy for grov vold fra mor der respondenten oppgir at familien hadde dårlig råd. (Løvgren, et. al. 2008)

I rapporten «Voldsutsatt ungdom i Norge» gjennomført av folkehelseinstituttet og Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) fra 2007 undersøkes sammenhengen mellom voldsutsatthet, økonomi og foreldrenes tilknytning til arbeidslivet. Det ble benyttet et subjektivt fattigdomsmål i spørreundersøkelsen. Funnene viste at de som rapporterte om dårlig økonomi var spesielt utsatt for vold fra sine foreldre. Videre ble det påvist økt forekomst av vold mot ungdom der foreldre hadde vært arbeidsløse eller gått på trygd (Schou, Dyb og Graff-Iversen, 2007)

Erika Gubrium, sammen med en rekke andre forskere, har studert fattigdom og funnet en sammenheng mellom følelsen av skam og fattigdom. Det påpekes at den subjektive opplevelsen av å ha mindre enn andre, det å føle seg annerledes, fører til en følelse av skam og underlegenhet. Det kan gi foreldre opplevelsen av nederlag, da de ikke har mulighet til å la barna delta i aktiviteter som andre barn har mulighet til. (Walker, Grace Bantebya, Alaine, Sohail og Gubrium, 2013)

Datagrunnlag og variabler

Datagrunnlaget til denne analysen er basert på undersøkelser gjennomført av NOVA (2015). Undersøkelsen tar for seg erfaringer med fysisk vold, seksuell vold og vold mellom foreldrene. Spørreundersøkelsen er landsdekkende og er et representativt utvalg av avgangselever i videregående skole. (Mossige & Stefansen, red. 2016)

Utvalg og gjennomføring

Utvalget baserer seg på deltagelse fra 49 skoler, til sammen 4530 ungdommer i alderen 18-19 år. Svarprosentene for undersøkelsen er 66%. Utvelgelsen av skolene ble gjort av Statistisk sentralbyrå (SSB). Det var til sammen tre skoletyper, allmennfaglige, yrkesfaglige, og skoler

som inkluderte begge typene. De fleste av elevene i undersøkelsen gikk på studieforbedrende, der svarprosenten var 73%, 8% i yrkesfag og 19 % på påbygg. (Frøyland, 2018)

Mossige og Stefansen viser til tidligere forskning om skolefrafall, der er det viktig å ha med seg at denne gruppen ikke er med i spørreundersøkelsen. Unge med foreldre som har lav inntekt, arbeidsledig, lav utdanning og ungdom med minoritetsbakgrunn er også stor gruppe der frafallet er høyere (Støren, Helland & Grøgaard, 2007). Dette er også grupper som har høyere risiko for å bli utsatt for vold vises det til (Mossige & Stefansen, 2007). Når man snakker om representativt utvalg i denne sammenheng må dette derfor tas med forbehold. Da målet for denne analysen primært er å se på sammenhenger mellom voldsutsatthet, økonomi og resiliens og ikke på forekomst. At det er stort frafall i denne gruppen kan derfor sies å ikke være problematisk i denne sammenheng. (Mossige & Stefansen, red 2016 s 14)

Personvern og forskningsetikk

Undersøkelsen er gjennomført av NOVA og prosjektet ble godkjent av datatilsynet. Deltagelsen i undersøkelsen var frivillig og anonym. Helsesøster og skolens ansatte ble informert om undersøkelsen og elevene fikk også i forkant informasjon om psykologisk helsehjelp for ungdom. Grunnen til det er at spørsmålene i undersøkelsen er sensitive (Løvgren, et. al., 2017)

Voldsvariabel

For å måle de ulike voldserfaringene er det brukt instrumentet Conflict Tactics Scale (CTS). (Straus, 1979), Hambly, Boney-McCoy, og Sugarman, 1996). Det ble utviklet for å måle vold i parforhold og ble senere brukt for å måle barns utsatthet for vold fra foreldre. Respondentene rapporterer om ulike voldstyper og hyppigheten. Det skilles mellom mor/stemor og far/stefar. Respondentene svarer på ti utsagn om ulike spørsmål knyttet til det å være direkte utsatt for vold og vitne til vold (Frøyland, 2018)

Utsatthet for vold og vitneerfaringer er inndelt og kategorisert i to typer. En kategori for graden av vold der det skilles mild og alvorlig vold hos far og mor. Den samme inndelingen er gjort for vitneerfaringer. Det blir tilsammen åtte variabler: Alvorlig vold mor, alvorlig vold far, mild vold mor, mild vold far, vitne alvorlig vold mor, vitne alvorlig vold, vold far, vitne mild vold mor og vitne mild vold far.

Den milde volden inkluderer spørsmålene, «dyttet eller ristet voldsomt», «lugget eller kløpet» og «slått med flat hånd». Den grove volden inkluderer spørsmålene «blitt slått med knyttneven», «slått med en gjenstand», «fått bank/juling» og «blitt utsatt for noe annet voldelig». De tre første spørsmålene i undersøkelsen: «blitt skjelt ut», «hånet eller ydmyket» og «tuert med vold» er ikke inkludert i undersøkelsen (Frøyland 2018)

Resiliens mål

For å måle resiliens ble det brukt Resilience Scale for Adolescents (READ; Hjemdal, Friborg, Stiles, Martinussen, & Rosenvinge, 2006). I deres operasjonalisering av begrepet skal resiliens forsøke å måle ungdommenes evne til å fungere til tross for negative erfaringer eller traumer. Målet på dette er basert på fem kategorier. 1) Personal Competence, som måler grad av selvtillit, mestringstro, og det ha en realistisk innstilling til livet, 2) Social Competence, måler utadvendthet, sosial tilpasningsevne, evne til å kommunisere med andre og fleksibilitet i sosiale situasjoner, 3) Structured Style, måler preferansen for planlegging og struktur i dagliglivet, 4) Family Cohesion, måler graden av felles verdier i familien og om familien evner å se positivt på livet også i vanskelige situasjoner og 5) Social Resources, som måler egenvurdert tilgjengelighet av sosial støtte fra familie og nære venner (Frøyland, 2018).

Respondentene i undersøkelsen tar stilling til følgende påstander: «Tenk på hvordan har du tenkt og følt om deg selv, og om viktige mennesker omkring deg. Kryss av for det som passer best for deg». Svaralternativene er «helt enig», «litt enig», «middels», «litt uenig» og «helt uenig». Det er tilsammen 28 spørsmål i denne variabelen som blir slått sammen til et resiliens mål (Frøyland, 2018).

Den første skalaen i resiliensmålet, personlig kompetanse inkluderer: «jeg kommer i mål dersom jeg står på», «jeg er fornøyd med livet mitt til nå», «jeg vet hvordan jeg skal nå målene mine», «når det er mulig for meg å forandre på ting slutter jeg å gruble på dem», «jeg føler jeg er skyldig». 2) sosial kompetanse: «jeg får lett andre til å trives sammen med meg», «jeg har lett for å finne nye venner», «jeg er flink til å snakke med nye folk», «jeg finner alltid noe morsomt å snakke om», «jeg finner alltid på noe trøstende å si». 3) strukturert stil: «jeg fungerer best dersom jeg lager meg klare mål», «jeg legger alltid en plan før jeg begynner med noe nytt», «jeg er flink til å organisere tiden min», «i familien har vi regler som forenkler hverdagen». 4) families sammenheng; «i familien min er vi enige om hva som er viktig i livet», «jeg trives godt i familien min», «i familien er vi enige om det meste», «familien ser

positivt på tiden fremover», «i familien min støtter vi opp om hverandre» og «i familien min liker vi å finne på ting sammen». 5) sosiale ressurser; «jeg har noen venner/familiemedlemmer som pleier å oppmuntre meg», «vennene mine holder sammen», «jeg har noen nære venner/familie medlemmer som virkelig bryr seg om meg» og «jeg har alltid noen som kan hjelpe meg når jeg trenger det» (Frøyland, 2018)

Subjektivt fattigdomsmål

I datasettet UngVold brukes det subjektive fattigdomsmål. For å måle økonomi har følgende spørsmål blitt stilt til respondentene» Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste 2 årene? Med svaralternativene «Vi har hatt god råd hele tiden», «Vi har stort sett hatt god råd», «Vi har verken hatt god eller dårlig», «Vi har hatt dårlig råd hele tiden» og «Økonomien har variert mye». I regresjonsanalysen brukes målet slik den står og samspillsmodellen er den gjort om til dikotome variabler der god økonomi inkluderer «Vi har hatt god råd hele tiden» og «Vi har stort sett hatt god». Og dårlig økonomi inkluderer «Vi har verken hatt god eller dårlig råd», «Vi har stort sett hatt dårlig råd hele tiden» og «Økonomien har variert mye».

Resultater

I denne delen vil jeg først presentere de deskriptive resultatene om vold, resiliens og økonomi. Deretter presenteres regresjonsanalyse hvor resiliens er avhengigvariabel og kjønn, vitne til vold, utsatt for vold, og økonomi som forklaringsvariabler. Til slutt presenteres det regresjonsanalyse som undersøker sammenhengen mellom vold og resiliens og effekten mellom vold, resiliens og for god eller dårlig økonomi.

Tabell 1: Deskriptiv oversikt over variabler i analysen. Viser fordeling av kjønn, vold, resiliens og økonomi (N=4530).

Variabel	Gutter	Jenter
N	1822	2644
N%	40,20 %	58,40 %
Vitneerfaringer		
Vitne til mild vold mot mor	5 %	6,50 %
Vitne til mild vold mot far	2 %	2,90 %
Vitne til alvorlig vold mot mor	2,90 %	3,90 %
Vitne til alvorlig vold mot far	1,50 %	1,90 %
Vold		
Mild vold fra mor	12,70 %	14,10 %
Mild vold fra far	11,90 %	11,80 %
Alvorlig vold fra mor	3,70 %	3,80 %
Alvorlig vold fra far	4,10 %	3,90 %
Resiliens		
Gjennomsnitt for resiliens	4,01 %	3,87 %
Økonomi		
Vi har hatt god råd hele tiden	49,80 %	42,60 %
Vi har stort sett hatt god råd	26 %	30,80 %
Verken hatt god eller dårlig råd	15 %	17,90 %
Vi har stort sett hatt dårlig råd	4,60 %	3,90 %
Vi har hatt dårlig råd hele tiden	1,30 %	1,30 %
Økonomien har variert mye	1,50 %	2,50 %

Tabell 1 presenterer deskriptiv statistikk over deltagerne. Den viser at det er totalt 40,2% gutter som tilsvare 1822 respondenter og 58,4 % jenter som tilsvare 2644 respondenter som er inkluderte i analysen. Undersøkelsen viser at det er flere jenter som er inkludert enn gutter. Hovedbildet viser at respondentene rapporterer om mer utsatthet for vold enn vitneerfaringer. Høyest prosent andel på 14 %, blir rapportert på mild vold fra mor. På gjennomsnittlig resiliens svarer respondentene en skalaenhet under den høyeste scoren på resiliensskalen, som er 5. De fleste svarer at de har god råd hele tiden. Kjønnforskjellene er små.

Tabell 2. Lineær regresjonsanalyse med resiliens som utfallsvariabel og kjønn, vitne til vold, utsatt for vold og subjektiv økonomi som uavhengige variabler (N=4530).

	Modell		
	1	2	3
Konstant	3,914 ***	3,959 ***	4,101 ***
Gutt	0,188 ***	0,12 ***	0,101 ***
Vitne til mild vold mot mor	- 0,218 ***	-0,087	-0,013
Vitne til mild vold mot far	- 0,229 **	- 0,177 *	- 0,155 *
Vitne til alvorlig vold mot mor	- 0,235 ***	-0,118	-0,068
Vitne til alvorlig vold mot far	-0,122	-0,03	-0,029
Utsatt for mild vold fra mor		- 0,150 ***	- 0,127 ***
Utsatt for mild vold fra far		- 0,236 ***	- 0,213 ***
Utsatt for alvorlig vold fra mor		- 0,253 ***	- 0,192 **
Utsatt for alvorlig vold fra far		- 0,133 *	-0,117
Vi har stort sett hatt god råd			- 0,194 ***
Vi har verken hatt god eller dårlig råd			- 0,338 ***
Vi har stort sett hatt dårlig råd			- 0,527 ***
Vi har hatt dårlig råd hele tiden			- 0,500 ***
Økonomien har variert mye			- 0,464 ***
Missing økonomi			-0,134
R2	0,031	0,067	0,12
F-verdi	26,987***	32,920***	37,645***

*p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001

Modell 1 inneholder variablene kjønn og vitne til vold. Konstantleddet angir gjennomsnittsverdien 3,9. Dette er gjennomsnitt på resiliens for jenter som ikke har rapportert om vitneerfaringer. Modellen viser at ungdom som rapporterer om vitneerfaringer, oppgir lavere resiliens og at ungdommer som oppgir å ha vært vitne til mild vold mot far og vitne til alvorlig vold mot mor gir statistisk lavest resiliens score. Alle vitneerfaringene utenom vitne til alvorlig vold mot far er signifikante. Modellen forklarer 3,1% av variasjonen i resiliens.

Når det bringes inn variabler som måler direkte voldserfaringer inn i regresjonsanalysen, er ikke lenger vitneerfaringer, med unntak av vitne til mild vold mot far signifikante. Den negative effekten av vitneerfaringer jeg fant i modell 1 kan dermed statistisk forklares av

direkte voldserfaringer. Konstantleddet er uendret og angir gjennomsnittsverdien 3,9 på resiliens. Ungdommene som rapporterer om utsatt for mild vold fra far og alvorlig vold fra mor oppgir lavere resiliens. Modell 2 viser at kjønn, vitne til vold og direkte voldserfaringer forklarer 6% av variasjonen i resiliens.

Modell 3 inneholder variablene kjønn, vitne til voldserfaringer, direkte voldserfaringer og økonomi. Konstantleddet angir gjennomsnittsverdien 4 på resiliens. Dette er jenter som ikke har vært vitne til vold, ikke er direkte utsatt for vold og har god økonomi. Modellen viser at direkte de voldserfaringene holder seg signifikante, med unntak av alvorlig vold fra far når det bringes inn økonomi. Ungdommene som rapporterer om ha «stort sett dårlig råd og dårlig råd hele tiden» oppgir å ha lavere resiliens-score. Alle variablene i modell 3, kjønn, vitne til vold, direkte utsatt for vold og økonomi forklarer tilsammen 12% av variasjonen i resiliens.

Tabell 3. Lineær regresjonsanalyse med resiliens som utfallsvariabel og kjønn, vold og økonomi som interaksjonseffekter som uavhengige (N=4530)

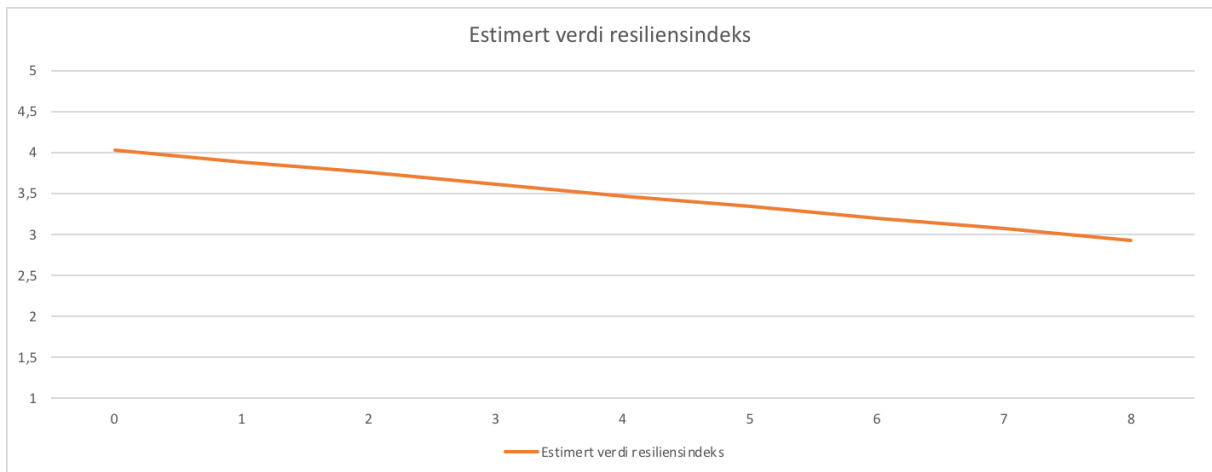
Column1	Modell		
	1	2	3
R2	0,66	0,102	0,104
Konstant	0,66	4,023 ***	4,031 ***
Kjønn	0,118 ***	0,109 ***	0,110 ***
Voldind	- 0,160 ***	- 0,136 ***	- 0,162 **
Dårlig økonomi		- 0,306 ***	- 0,340 ***
Dårlig øk. voldsind			0,060 **

$p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

I tabell 3 undersøker jeg om det er samspill mellom resiliens, vold og økonomi. I modell 1 som inkluderer kjønn og voldsindeks viser det samme resultatet som lineære regresjonsanalysen. Gjennomsnittet- scoren på resiliens for jenter som ikke har vært utsatt for vold er 3,96. For gutter øker resiliens-scoren med 0,11. Når dårlig økonomi inkluderes i modell 2 reduseres volden noe, men endrer seg ikke signifikant fra modell 1.

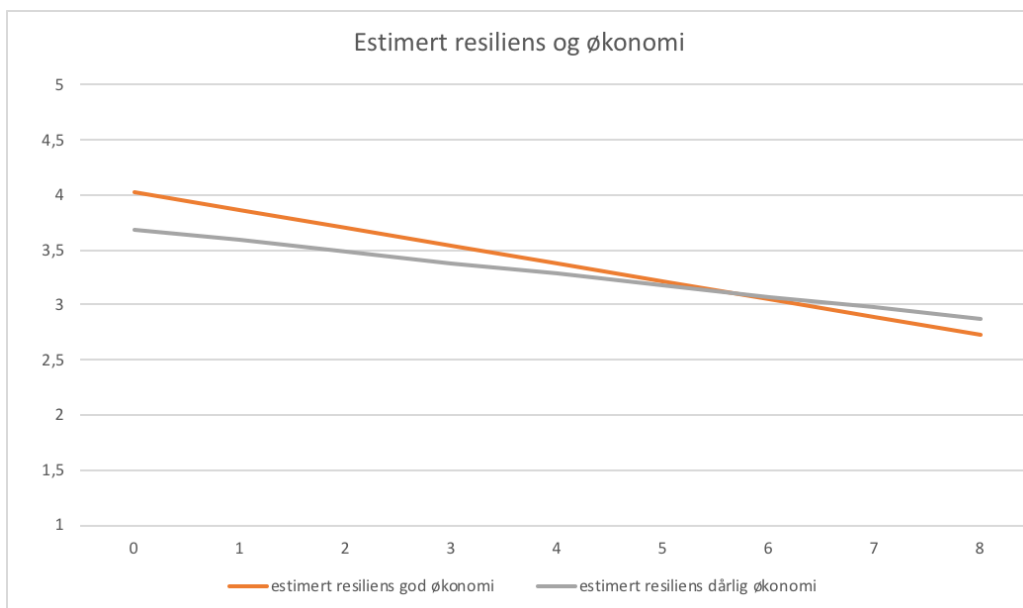
Samspillsanalysen i modell 3 er signifikant og viser at betydningen av voldutsatthet er noe sterkere for ungdom som rapporterer om god økonomi.

Figur 2. Estimert verdi på resiliens indeksen etter verdi på voldindeks.

Figur 2 viser en grafisk fremstilling av sammenheng mellom grad av voldsutsatthet reflektert gjennom voldsindeksen og om den samvarierer med resiliens. Figur 2 viser at høyere voldsindeks gir lavere resiliens.

Figur 3. Estimert resiliens god økonomi og estimert resiliens dårlig økonomi etter verdier på voldsindeks

Figur 3. viser at vold har betydning for resiliens i både god og dårlig økonomi. Det er en marginal forskjell, og figuren viser at gruppen med god økonomi har volden en sterkere betydning på resiliens.

Diskusjon

Funnene i analysen viser sammenheng mellom vold og resiliens. Når man legger sammen flere voldstyper gir det mer negativt utslag for resiliens. Figur 2 viser at volden har en additiv effekt på resiliens, jo høyere voldsindeks, jo lavere resiliens. Direkte voldsutsatthet har en betydning for resiliens, mens vitneerfaringer viser seg lenger å ikke være signifikante. Dette kan tyde på at de som er utsatt for vold selv også har vært vitne til vold. Selv om det ikke er utbredt forskning på vold og resiliens i norsk kontekst, kan likevel annen voldsforskning underbygge funnene.

Resultatene i analysen kan tyde på at det er en sammenheng mellom økonomi og resiliens. I regresjonsanalysen fremkommer det at ungdommene som rapporterer om ha «stort sett dårlig råd og dårlig råd hele tiden» har lavere resiliens. En tolkning kan gjenspeiles familiestressmodellen. Familier med svak økonomi, har større bekymringer knyttet til økonomi som skaper spenninger og stress i familien. Dette kan igjen påvirke både voldstendens og resiliens hos barna. Dette kan indikere at resiliens varierer etter familieøkonomi som igjen kan tolkes i retning av teori om hvordan samfunnsstrukturer påvirker individet. Svak økonomi kan også være uttrykk for familier der foreldre sliter psykisk, er utenfor arbeidslivet etc. Studie gjennomført av Mira Slett 2011, indikerte at ungdommer som kommer lavinntekt rapporterer om lavere forventninger til sin fremtid (Sletten, 2011). Sletten har også undersøkt sammenheng mellom subjektiv opplevelse av økonomi, foreldres økonomi og rapportering av psykiske helseplager (Sletten, 2015) Økonomi alene kan ikke forklare sammenhengen mellom vold og resiliens. Andre forklaringer kan muligens være knyttet til sosiale/sosioøkonomiske strukturer i samfunnet.

Vold, resiliens og økonomisk kontekst

Resiliens og vold har betydning for ungdommer som rapporterer om både god og dårlig økonomi. Det er marginale forskjeller, men betydningen av vold er sterkere med gruppen som rapporterer om god økonomi. Ungdommer som vokser opp med dårlig økonomi har større risiko (Fløtten, Tone, Pedersen, Axel West og Lødemel, Ivar (2009) med dette utgangspunktet kunne man forventet det motsatte utfallet. Dette er interessante funn og kan tyde på at voldseffekt avhenger av økonomisk kontekst.

I følge Rutter (2000) handler resiliens om en prosess mellom individ og samfunn. Han mener at individet er i et kontinuerlig samspill med samfunnet. Resiliens handler ikke om noe du har

eller ikke, men noe som utvikler seg kontinuerlig i samspill med miljøet. For ungdommene som vokser opp med dårlig økonomi, kan det se ut som det handler dynamikken mellom individ og samfunn, der evnen til å tilpasse seg en kontekst står sentralt. Det kan likevel ikke tolkes i den retning at ungdom med dårlig økonomi har høyere resiliens.

Kan det være at ungdom med god økonomi individualiserer påkjenning av vold i større grad? Nettopp fordi de opplever at det ikke er normalt i den gitte konteksten. Ungdom som vokser opp i et miljø der de ikke kjenner noen som har opplevd eller vært vitne til vold, kan muligens erfaringene føre til skam og tabu.

Konklusjon

Funnene i denne artikkelen viser at det er sammenheng mellom videregående elever sine voldserfaringer og lav grad av resiliens. Analysen viser også at det er sammenheng mellom dårlig økonomi og resiliens. Når betydningen av økonomisk kontekst undersøkes, viser funnene at voldserfaringene har sterkere betydning for ungdom som rapporterer om god økonomi. Temaet vold er et sensitivt emne og det kan dermed forekomme underrapportering fra voldsutsatte ungdom. Selv om funnene i analysen er statistisk signifikante så kan det sensitive emnet ha en innvirkning på utfallet av surveyen. Kvantitative studier kan likevel gi noen indikasjoner om ulike sammenhenger. Funnene i denne artikkelen viser at volden har sterkere betydning på resiliens for ungdom som rapporterer om god økonomi. Er det noe i dere økonomiske kontekst? Det kunne vært nyttig og forsket mer på om det er spesielle mekanismer som gjør at volden har sterkere betydning på denne gruppen. Muligens kan kvalitative studier undersøke dette nærmere.

Referanser

- Antonovsky, A. (2012): *Helsens mysterium*. Gyldendal.
- Bakken, A., Frøyland, L. R., & Sletten, M. A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdataundersøkelsene?* (NOVA-rapport 3/2016). Hentet fra: <http://www.ungdata.no/Forskning/Publikasjoner/Nasjonale-rapporter>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2015-2017. (2018) *Barn som lever i fattigdom*. Hentet fra: <https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004373>
- Barnevernloven § 30 hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7/KAPITTEL_6#§30
- Borge, A.I. (2003). *Resiliens (risiko og sunn utvikling)*. Gyldendal: Oslo.
- Helsedirektoratet (2015) *Sosioøkonomisk status og barn unges psykologiske utvikling: familiestressmodellen og familieinvesteringsmodellen*. Hentet fra: <https://www.helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1045/Sosioøkonomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling%20IS-2412.pdf>
- Fløtten, Tone, Pedersen, Axel West og Lødemel, Ivar (2009). *Når problemet er fattigdom*. I B.R. Nuland m fl. (red) (2009). *Hjernen er alene*. Oslo: Universitetsforlaget (17)
- Frøyland, L.R. (2018) *UngVold 2007 og 2015. Dokumentasjon av variablene i spørreskjemaet*. NOVA.
- Halvorsen, K. (2011). *Teori, måling og omfang av barnefattigdom*. I *Barnefattigdom i et rikt land : kunnskapsoppsummering om fattigdom og eksklusjon blant barn i Norge*, red. Isdal, Per. (2018): *Meningen med volden*. Oslo, Kommuneforlaget.
- Kirkengen, L. A & Næss, B. (2015) *Hvordan krenkede barn blir syke voksne*. Universitetsforlaget.
- Kobasa, S. C. (1979). *Stressful Life Events, Personality, and Health: An Inquiry Into Hardiness*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37.
- Løvgren, M., Stefansen K., Smette, I. & Mossige S. (2017) *Barn og unges utsatthet for fysisk vold fra foreldre. Endringer i mild og grov vold fra 2007-2015*. Tidsskrift: Norges barnevern, nr 2.
- Mossige, S., & Stefansen, (Red.) (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. Oslo: NOVA - Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

- Schou, L. Dyb, G. Graff-Iversen, S. (2007). *Voldsutsatte ungdom i Norge-resultater fra helse undersøkelser i seks fylker*. (Rapport 2007:8 Nasjonalt folkehelseinstitutt).
- Sletten, M. A (2011). *Limited Expectations? How 14-16- Year-Old Norwegian in Poor Families Look at Their Future*. SAGE Publications
- Sletten, M. A (2015). *Psykiske helseplager blant ungdom*. Tidsskrift: ungdom og psykisk helse.
- Straffeloven (2005). *Lov om straff*. Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1902-05-22-10/KAPITTEL_2-13#§219

Kappe

av

Shamsa Maqbul
Kandidatnummer 810

Amie Aarø Njie
Kandidatnummer 860

**Voldsutsatthet og resiliens i økonomisk kontekst
En analyse av resiliens hos ungdom**

Forord

Denne masteroppgaven er et produkt av et tre år langt deltidsstudium på master i sosialt arbeid ved storbyuniversitetet OsloMet. Ved siden av studiet har vi fortsatt i våre respektive jobber ved Gateteam i Oslo kommune og ved en institusjon for ungdommer plassert av barnevernet. Vi treffer mange ungdommer som har hatt utfordrende oppvekster og har med seg mange risikofaktorer som kan gjøre voksenlivet vanskeligere enn for de fleste. Dette inspirerer oss til å øke påfyllet av faglig kompetanse. Nå skal det bli godt å avslutte studieperioden og gå tilbake til å «bare» jobbe.

Vi vil takke familie, venner og samboere for tålmodigheten og hjelpen gjennom denne tiden. En spesiell takk til Kirsti Valset, som har veiledet oss i dette prosjektet.

Innhold

Artikkel

Abstract.....	1
Begrepene vold, resiliens og subjektiv fattigdom.....	2
Tidligere forskning.....	4
Datagrunnlag og variabler.....	5
Resultater.....	8
Diskusjon.....	13
Konklusjon.....	14
Referanser.....	15

Kappe:

Innledning	20
Forskningsspørsmål.....	20
Tidligere forskning.....	21
Teoretisk rammeverk.....	24
Resiliens.....	24
Robusthet.....	25
Det salutogene perspektivet.....	25
Vold og voldens konsekvenser.....	26
Økonomi og fattigdom.....	26
Familiestressmodellen.....	27
Metode og data.....	28
Funn	32
Diskusjon og oppsummering.....	33
Referanser	36

Innledning

Artiklene som følger denne kappen tar for seg konsekvensene av vold, og springer ut av en antakelse om at barn som har hatt en utrygg oppvekst på grunn av familievold, som voksne kan ha lavere resiliens (motstandsdyktighet) enn man ville fått med en oppvekst uten vold. Det er gjort få studier som ser på langtidseffekter av vold. Dette temaet er aktuelt i samfunnsmessig kontekst, så vel som på individnivå. Det er kjent at barn og unge som har vært utsatt for ulike risikofaktorer som å vokse opp med familievold, har høyere sannsynlighet for å havne i utkantposisjoner og etterhvert utenfor arbeidslivet. Mange av disse er overrepresentert i fengselsstatistikk, psykiatri og lignende. Det er for eksempel en risiko å falle ut av skolen, da utenfor-posisjonen kan gjøre det lettere å havne i et nettverk med andre i samme posisjon. Skolen er en viktig arena for sosialisering og beskyttelse. For elever som lever med familievold kan skolen likevel bli vanskelig å takle og bli en kilde til negative følelser og nederlag med lave skoleprestasjoner. Elever som føler seg krenkede og stigmatiserte kan ha lettere for å slutte på skolen enn de som opplever en positiv skolehverdag med mestring (Damsgård og Kokkersvold, 2011).

Forskningsspørsmål for artiklene

Artikkel 1:

I hvilken grad er det sammenheng mellom det å ha vært vitne til vold mellom foreldre og/ eller vært utsatt for vold i barndommen, og resiliensnivået hos den utsatte som ung voksen?

Spørsmål i den empiriske analysen

1. Vil ungdommer som har vært utsatt for vold og/ eller vitne til vold mellom foreldre i sin barndom, ha lavere grad av resiliens enn barn som ikke har blitt utsatt for dette?
2. Hvilken betydning har de ulike voldserfaringene for resiliens?
3. Hvilken betydning har kjønn for sammenhengen mellom vold og resiliens?

Artikkel 2:

I hvilken grad kan sammenhengen mellom voldserfaringer i oppvekst og resiliens ved starten på voksenlivet forklares av den sosioøkonomiske konteksten volden finner sted i?

Spørsmål i den empiriske analysen

3. I hvilken grad varierer betydningen av vold etter ungdommenes opplevelse av familieøkonomi?
4. Er det slik at voldsutsatte ungdommer som kommer fra familier med dårlig økonomi rapporterer om lavere resiliens? Eller er betydningen av vold lik uavhengig familieøkonomi?

Artiklene er skrevet med tanke på innsending til Norges tidsskrift for barnevern og er vinklet forskjellig. Artikkel 1 tar for seg psykologiske konsekvenser av å ha vitne- og voldserfaringer, mens artikkel 2 ser nærmere på hvordan økonomisk kontekst spiller inn på betydningen vold har på resiliensnivå.

Tidligere forskning

«Vold i parforhold- ulike perspektiver»

Resultatene av denne spørreskjemaundersøkelsen viste at nesten 50 % av kvinnene uroer seg for å bli voldsutsatt. Blant menn er det en fjerdedel som frykter å bli utsatt for vold. Noen kjennetegn blir tydelige i rapporten; yngre er mer utsatt enn eldre, samt ugifte og de med dårlig økonomi. De som tidligere har vært utsatt for vold, har en forhøyet risiko for å senere bli voldsutsatt av egen partner. I parforhold med barn der vold forekommer, er barna ofte vitne til dette. I to av fem tilfeller der far utsetter mor for vold, har barna vært tilstede. Når det gjelder vold fra mor mot far, har barna bevitnet dette i et av fire tilfeller. Av de kvinnene og mennene som opplevde trusler, vold eller trakassering etter at forholdet var slutt, opplevde de i hvert sjette tilfelle at barna var i fokus for truslene eller handlingene (Haaland, Clausen & Schei, 2005).

«Voldsutsatt ungdom i Norge»

15-16-åringer i flere deler av Norge har deltatt i denne ungdomsundersøkelsen. Formålet med rapporten var først og fremst å belyse forekomsten av vold ungdom utsettes for av andre ungdommer og voksne, samt seksuelle overgrep. Undersøkelsen som spør om hendelser de siste 12 måneder peker mot at 22 % av norske 15-16-åringer årlig utsettes for vold og/eller seksuelle overgrep. Forekomsten av vold og krenkelser er høyere for jenter. 21 % av jentene og 11 % av guttene meldte om å ha vært utsatt for flere typer krenkelser. Artikkelen

konkluderer med at det trengs ny kunnskap, både for å avdekke risikofaktorer, konsekvenser for dem som utsettes for vold og hvem som utøver volden (Schou, Graff & Dyb, 2007).

«Child Witnesses to Domestic Violence»

Artikkelen er basert på en tolkning av forskjellige studier. Studien påpeker at familier med dokumenterte episoder av vold ofte har gjennomsnittlig flere barn i hjemmet enn den øvrige befolkningen, spesielt barn under 5 år. Annen forskning peker også mot at det er størst sjans for forekomst av vold tidlig i forholdet/ekteskapet, da det er sannsynlig at barna er små (O'leary m.fl., 1989). Selv om foreldre forsøker å skjerme sine barn fra volden, viser forskning at barn som lever med vold i hjemmet ofte ser, hører og forsøker å gripe inn under voldsepisoder (Kitzmann m.fl., 2003). Det undersøkes flere faktorer som kan spille inn med tanke på hvor påvirket barnet blir av den opplevde volden. Konteksten, om barna er utsatt for andre belastninger enn volden mellom foreldrene, og kjennetegn som kjønn og alder. Familier der vold forekommer er oftere utsatt for stress, inkludert lav inntekt og hyppig flytting. Parene det gjelder er ofte unge og uutdannede, har økt forekomst for skilsmisse og aleneforelderskap, og har oftere alkoholproblemer (Fantuzzo m.fl., 1997; Jaffe, Hurley, & Wolfe, 1990; Spaccarelli, Sandler, & Roosa, 1994; Straus, Gelles, & Steinmetz, 1980 i Kitzman m.fl., 2003).

“Adverse childhood experiences”

ACE er en studie utført i USA av Center for Disease Control and Prevention. Studien som har 17 000 voksne deltakere (alle i fast jobb) har vist at bestemte negative opplevelser i barndommen fører til høyere sårbarhet som voksen. Studien delte uheldige barndomserfaringer i to kategorier, der den første inneholdt fysisk, psykisk, seksuelt misbruk og forsømmelse. Den andre inneholdt erfaringer som å vokse opp med en aleneforelder, leve med en voksen som har problemer med rus, med en psykisk syk forelder, å ha sett sin mor voldsutsatt og å ha hatt en forelder i fengsel. Disse opplevelsene er korrelert med flere dødelige helsefaktorer som røyking, overvekt, narkotika- og alkoholmisbruk, depresjon, fysisk inaktivitet, høyt antall seksualpartnere og seksuelt overførbare sykdommer. Det ble funnet sterk sammenheng mellom disse risikofaktorene og de vanligste dødsårsakene i vesten, som kreft, hjerte- og karsykdommer, diabetes, kroniske luftveissykdommer, slag, hepatitt, gulsott og brudd. Det viste seg også at det forelå en kumulativ effekt, jo flere typer negative erfaringer, jo mer økte styrken på sammenhengene. Studien har ført til at det man ser som vanlige symptomer i voksenpsykiatrien, ofte er et resultat av opplevelsene i barndommen.

Man fant at effekten etter opplevelsene i barndommen vil vedvare selv femti år etter. Blant annet avhengighet og depresjon er ofte følger av slike negative erfaringer, noe som fører til at rusmisbruk kan ses som en form for selvmedisinering (Kirkengen & Næss, 2015).

«Sosiale forskjeller i unges liv»

Nova-rapporten fra 2016 baserer seg på tall fra UngData med en svarprosent på 81 % i ungdomskolen og 65 % i videregående. Her beskrives at de fleste ungdommer har positive tanker om fremtiden, seg selv og er generelt optimistiske til ulike sider ved livet. Forskningen indikerer videre at det er forskjeller i ungdommers levekår. Det kommer tydelig frem i denne i forskningen at ungdom med høy sosioøkonomisk bakgrunn og flere ressurser har høyere sannsynlighet for å gjøre det bedre på flere områder i sitt liv (Bakken, Frøyland & Sletten, 2016). Rapporten undersøker nærmere hvordan sosioøkonomisk bakgrunn påvirker ungdommers fornøydhetsnivå med seg selv. Som en indikasjon og mål på ungdommers selvbilde brukes del-skalaen Global Self-Worth fra Harter's Perception Profile for Adolescents (Harter, 1988 i Bakken, Frøyland & Sletten, 2016). Funnene viser at lavt selvbilde har sammenheng med sosioøkonomisk bakgrunn og at jenter scorer lavere enn gutter (Bakken m.fl., 2016).

“Limited Expectations. How 14–16-Year-Old Norwegians in Poor Families Look at Their Future”

En norsk studie av Sletten (2011) viser at majoriteten av ungdommer i Norge, uavhengig av inntekt, viser en positiv innstilling til fremtiden. Det indikeres likevel at ungdommer fra lavinntektsfamilier rapporterer om lavere forventninger til sin fremtid enn de øvrige. Funnene viser at det er en sammenheng mellom fattigdom og lave forventninger hos ungdom (Sletten, 2011). Tidligere kvalitative studier viser først og fremst at unge opplever at knapp økonomi hemmer deres deltagelse i samfunnet og at de opplever mobbing knyttet til mangel på forbruksvarer som gir status (Walker 2008; 434, Ridge 2003; 66-70) i Sletten, 2011. Studiene peker mot at opplevelsen av fattigdom senker unges håp og aspirasjoner om fremtiden og forventninger til livet generelt (Middelton m.fl. 1994, Roker 1998, Ridge 2003 i Sletten, 2011). Forskningen tyder også på at dårlig økonomi begrenser valg av mulige identiteter og generelt svekker barns selvfølelse (Thorød 2008 i Sletten 2011).

«Psykiske plager blant ungdom. Sosiale forskjeller og historien om de flinke pikene»

En undersøkelse gjort av Sletten i 2015 førte til en analyse av barn og unges psykiske helse gjennomført ved hjelp av tall fra UngData i 2014. Studien rapporterer om at det er en generell økning i psykiske helseplager blant unge ungdom, dog i større grad hos jenter. Det vises til en sammenheng mellom subjektiv opplevelse av økonomi, foreldres utdanningsnivå og rapportering av psykiske helseplager. Der ungdom har foreldre med lav utdanning og der familien har dårlig råd, rapporteres hyppigere om ulike typer psykiske helseplager i hverdagen enn ungdom som kommer fra et hjem der begge foreldre har høyere utdanning og god økonomi (Sletten, 2015).

«(Relative) poverty in a rich welfare state: Experiences from Norway»

Erika Gubrium og Ivar Lødemel (2015) har utført en norsk studie hvor det fremkommer en sammenheng mellom fattigdom og følelsen av skam. Studien ble gjennomført i flere land der det fremkom at skam er en felles følelse knyttet til fattigdom, uavhengig av landtilhørighet. Funnene viste at mange av respondentene gjennomgående følte skam og skyld. Fattigdom ble beskrevet som flaut og stigmatiserende. Mange fikk en sterk identitet knyttet til dette, der de blant annet opplevde det som vanskelig å delta i ulike sosiale sammenhenger (Gubrium & Lødemel, 2015, s. 193).

Teoretisk rammeverk

Denne oppgaven benytter måleskalaen READ (resilience scale) som er ment å gi et mål på resiliens og robusthet (von Soest, Mossige, Stefansen & Hjemdal, 2010). Med utgangspunkt i denne skalaen har vi valgt å inkludere resiliens og robusthet i denne oppgaven. Et nærliggende perspektiv er det salutogene perspektivet som vi også vil trekke inn.

Resiliens

Rutter (2013) beskriver resiliens som et interaktivt fenomen som indikerer at enkelte personer klarer seg godt på tross av at de har opplevd alvorlig stress eller motgang, sammenlignet med andre personer som har hatt samme erfaringer (Rutter, 2013). Et gjentakende spørsmål er om resiliens kommer av genetik eller miljø. En vet enda for lite om genetikens rolle i resiliens, men enkelte miljøfaktorer tenkes å være fremmende, særlig sosiale relasjoner. Rutter (2013) viser til Hauser m.fl. (2006) som fant at sosiale relasjoner fremmer resiliens hos personer som har hatt en psykisk lidelse. Videre kan en kan oppnå resiliens ved gjentatte ganger å bli

eksponert over tid for stressende erfaringer under omstendigheter som gir personen mulighet til å lykkes med opplevelsen, heller enn ved å unngå risikofaktorer. Rutter (2013) henviser til Quinton og Rutter (1988) og beskriver at evne til å planlegge fremmer resiliens. Den positive effekten av planlegging kom fra å oppleve å lykkes med skolen, stillingsansvar, eller suksess i musikk eller sport. Det kan se ut til at opplevelsen av å lykkes og evnen til å ta kontrollen gir individer positiv selvbevissthet og tro på at de kan takle flere utfordringer (Quinton & Rutter, 1988 i Rutter, 2013).

Robusthet

Enkelte blir syke av stress, det setter seg somatisk i kroppen eller det går ut over den psykiske helsen. Mange blir likevel ikke syke av stress, og Kobasa (1979) undersøkte hva som gjør at enkelte ikke blir syke av påkjenninger. En livshendelse kan beskrives som stressende hvis den fører til endringer i og krever omstilling av en persons rutiner (Holmes & Masuda, 1974; Holmes & Rahe, 1967 i Kobasa, 1979). Kobasa (1979) henviser til Selye (1956) og beskriver at mennesker har forskjellige måter å møte stressende livshendelser på. Personer som opplever et høyt stressnivå uten å bli syke, har personlighetstrekk som skiller dem fra de som blir syke under stress. Det som skiller dem fra hverandre er nettopp robusthet. Robuste personer innehar tre trekk: involvering, utfordring og kontroll. Det omhandler troen på at de kan kontrollere eller påvirke hendelser rundt dem. De har evne til å føle seg involvert eller forpliktet til livsaktiviteter. De ser på forandringer i livet som spennende utfordringer der de er handlende aktører i eget liv. Mekanismen som gjør at stressende livshendelser produserer sykdom, er antakeligvis fysiologisk, og det antas at den fysiologiske responsen kan reduseres av robusthetsnivået hos en person (Kobasa, 1979).

Det salutogene perspektivet

Det salutogene spørsmålet søker å finne svaret på hva som gjør at enkelte mennesker klarer å overvinne sterke påkjenninger, der de fleste andre blir syke. En skiller mellom tre typer stressfaktorer: kroniske stressfaktorer, vesentlige livsbegivenheter og akutte, daglige irritasjonsmomenter (Antonovsky 2012, 50). Antonovsky (2012) fant at det er ulike faktorer som bidrar til å opprettholde god helse under stressende omstendigheter, og derav utviklet han sin saltuogene modell. Hovedbegrepet i denne modellen er opplevelse av sammenheng. De tre komponentene som gjør at en person opplever sammenheng er begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet (Antonovsky, 2012).

De tre perspektivene har som fellestrekk at de alle omhandler hva som gjør at enkelte mennesker holder seg friske på tross av stress eller belastende omstendigheter. Sentralt i resiliens er positiv selvbevissthet, individenes evne til å planlegge og lykkes med utfordringer, mens robusthet fremhever involvering, utfordring og kontroll. Disse komponentene peker mot at individer er handlende aktører som tar ansvar i eget liv, ganske likt evne til å planlegge og det å lykkes med utfordringer som står sentralt i resiliens. Det salutogene perspektivet har likhetstrekk med komponentene i robusthet. Som nevnt i artikkel 1, viser Antonovsky (2012) til Kobasa og sammenligner sin teori med hennes, da hun også fremhever det salutogene perspektivet. von Soest m.fl. (2010) beskriver at robusthet kan betraktes som et eksempel på en personlig egenskap som fremmer resiliens. Med bakgrunn i disse begrepene har det blitt besluttet at denne oppgaven vil bruke begrepet resiliens, da det står nærmest måleskalaen vi bruker i vårt datasett.

Vold og voldens konsekvenser

Vold er et vidt begrep og kan forstås og defineres på ulike måter. Per Isdal (2018) deler de ulike voldsformene i 5 undergrupper. Her skilles det mellom fysisk vold, seksuell vold, materiell vold, psykisk vold og latent vold. Fysisk vold innebærer i denne sammenheng fysisk makt som smerter eller skader et annet mennesket mot sin vilje. Fysisk vold rommer videre ulike handlinger som inkluderer både det som anses som grov vold, eksempelvis bruk av knyttneve og mildere vold som klyping, dytting eller risting (Isdal, 2018). Mossige og Stefansen (2015) skiller i sin rapport mellom mild og grov vold. Det presiseres at dette skillet er problematisk da den subjektive opplevelsen av volden ikke nødvendigvis stemmer med dette skillet. De skiller mellom vold som vanligvis ikke medfører skader og vold med større fysisk skadepotensial (Mossige og Stefansen, 2016). I begge artiklene vil det tas utgangspunkt i ovenstående måte å forstå vold.

Det er bred enighet om at vold har negative konsekvenser for de som utsettes for dette. Å oppleve vold i hjemmet er traumatiserende og frarøver barn de trygge rammene de burde ha i sitt hjem. Volden er ofte tilbakevendende slik at barna lever i en konstant usikker situasjon og aldri vet når neste episode vil inntreffe (Terr, 1991 i Øverlien 2012). Gjennom å leve med vold i familien kan barn utvikle posttraumatisk stressyndrom (PTSD), gjennom å ha vært vitne til eller selv å ha blitt utsatt for hendelser som innebar livsfare eller fysisk skade for seg selv eller en av sine nærmeste. Symptomer barn kan ha er å gjenoppleve hendelsen i form av

tilbakevendende bilder, tanker og følelser fra det som skjedde, være følelsesmessig avstumpet eller meget årvåken og skvetten (Øverlien, 2012).

Økonomi og fattigdom

Forskning har vist at å leve i fattigdom påvirker barns livskvalitet. Selv om Norge er et av verdens rikeste land, viser undersøkelser at det fremdeles er fattigdom i Norge. Det finnes forskjellige måter å forstå og måle fattigdom. Fattigdom kan defineres ved 11 hovedpunkter: behov, manglende trygghet, begrensende ressurser, levestandard, mangel på rettigheter, multipel deprivasjon, eksklusjon, klasse, avhengighet og alvorlig vansker. I norsk kontekst er absolutt fattigdom lite relevant. Absolutt fattigdom innebærer å ha alvorlig mangel på mat, vann, trygghet og bolig (Townsend 1979 i Halvorsen, 2012 s. 33). Denne fattigdommen I Norge og vestlig sammenheng er den relative fattigdommen mer utbredt. Relativ fattigdom er mangel på ressurser som gjør at du kan delta i sosiale sammenhenger, ha tilgang på grunnleggende materielle goder i det gitte konteksten som blir ansett som normalt (Halvorsen 2012, s. 33).

I UngVold og i artiklene benyttes et subjektivt fattigdomsmål som en indikator på familiens økonomi. Det subjektive perspektivet tar sikte på å fange opp respondentenes egenopplevelse av familieøkonomien. Det er enkelte svakheter ved å bruke et subjektivt fattigdomsmål. Det er et upresist mål, da respondentenes opplevelse av familiens økonomi, samsvarer ikke nødvendigvis med familiens faktiske situasjon. Enkelte familier kan klare seg med lite penger og likevel oppleve at de har tilstrekkelig, mens andre har mer og kan føle at de ikke har nok. Dette kan avhenge av hvor man bor, sosial kontekst og forventninger til livsinnhold (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2018)

Familiestressmodellen

Denne modellen bygger på forskning gjort i USA på 80-tallet der det ble undersøkt hvordan den økonomiske krisen i landbruksområder påvirket familieklimaet og hvilken betydning dette hadde på barnas psykiske helse. Familiestressmodellen prøver å beskrive sammenhengen mellom foreldrenes økonomiske situasjon, oppdragelsestype og barnets fungering. Hvordan påvirkes foreldreskapet av å ikke kunne betale regninger, ha tilstrekkelig med penger til mat og klær, måtte flytte til en mindre bolig og det å stadig vekk forholde seg til tøffe økonomisk avgjørelser. Teorien viser at knapp økonomi kan føre til et høyere konfliktnivå mellom foreldrene. Å leve med emosjonelt stress over tid kan påvirke foreldres

oppdragelsesstil, noe som kan føre til at foreldre blir mindre involverte i barna, og mindre konsekvente i omsorgen.

Den økonomiske byrden kan resultere i mindre overskudd ovenfor barna. Dette kan videre påvirke barnas psykologiske og emosjonelle utvikling (Bøe, 2015)

I forståelsen av hvordan økonomi påvirker barnets utvikling kan også investeringsmodellen trekkes inn. Denne antyder at foreldre med god økonomi har mer overskudd til å utøve godt foreldreskap og møte sine barns behov. Dette gjør at foreldrene kan følge opp sine barns utvikling og være sensitive ovenfor deres behov uten forstyrrelsen av stresset som følger med knapp økonomi. Både investeringsmodellen og familiestressmodellen benyttes i artikkel nummer 2 som undersøker hvilken betydning økonomi har for sammenhengen mellom vold og resiliens (Bøe, 2015).

Metode og data

Til artiklene som følger denne kappen har vi benyttet allerede foreliggende data fra spørreundersøkelsen UngVold2015 som er utført av NOVA. 49 skoler og totalt 4530 respondenter deltok i denne landsrepresentative survey-undersøkelsen som har detaljerte data om vold og overgrepserfaringer. Pga. datamaterialet til UngVold 2015 som baserer seg på tallmateriale, var det naturlig å velge kvantitativ metode. Til analysene har vi benyttet IBM SPSS Statistics v.25. For å sikre kvalitet på datamaterialet bør validitet og reliabilitet vurderes underveis. Validitet omhandler gyldighet, om vi måler det vi tror vi måler. Reliabilitet handler om pålitelighet. Det er vanskelig å være sikker på at respondentene i undersøkelsen har forstått spørsmålene likt. Det kan tenkes at kjønn spiller inn her, at gutter og jenter oppfatter spørsmål om vold og vitneerfaringer ulikt. Det er mulig at gutter har en høyere terskel enn jenter for å kalle noe vold, og kanskje har gutter lettere for å underrapportere. Tradisjonelt oppdras ofte gutter og jenter noe forskjellig, gutter holder ofte på med aktiviteter med mer utfordrende fysisk utfoldelse, mens jenter gjerne holder på med roligere aktiviteter. I følge Kirkengen og Næss (2015) kommer kjønnsforskjellene av lærte sosiale mønstre og kjønnsroller. Dette kan være med å gjøre at kjønnene vurderer hva som er vold ulikt.

Begrensinger

UngVold 2015 er en landsrepresentativ undersøkelse, likevel må man ta høyde for enkelte svakheter. I tredje klasse på videregående er de elevene som tar yrkesfag, ute i praksis. Gutter

er overrepresentert i yrkesfag, det er mest sannsynlig grunnen til at det er flere jenter enn gutter i undersøkelsen. Frafall må også regnes med. Forekomsten av frafall er høyere hos unge med foreldre som har lav inntekt, står utenfor arbeidsmarkedet, har lav utdanning og minoritetsbakgrunn. Generelt har elever som er sårbare på forskjellige måter høyere risiko for å falle ut av den videregående skolen, og de mest sårbare elevene begynner kanskje aldri på videregående skole. Derfor må vi regne med at forekomsten av vitneerfaringer og utsatthet for vold er høyere enn det vi kan vise til (Mossige og Stefansen, 2016).

Underveis i behandlingen av datamaterialet la vi merke til at antall «missing» er noe høyere på spørsmålene om vitneerfaringer og utsatthet for vold fra far enn spørsmålene som omhandler mor. Dette vet vi ikke om skyldes at respondentene med intensjon har latt være å svare på disse, eller om det skyldes at de har gått lei underveis i spørreskjemaet, fordi spørsmålene om mor kommer før.

Forskningsetiske retningslinjer

I forskning som berører enkeltmennesker og som tar opp sensitive temaer er det særlig viktig at forskningsetiske prinsipper følges. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora har vedtatt forskningsetiske prinsipper som kan sammenfattes i tre typer hensyn som forskere må ta stilling til. Informantens rett til selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere informantens privatliv og forskerens ansvar for å unngå skade (Nerdrum 1998 i Johanessen & Tufte, 2010). Den første går ut på frivillig samtykke til å delta og muligheten for å kunne trekke seg når man måtte ønske. Den andre går ut på at forskerne ivaretar informantenes konfidensialitet slik at det ikke skal være mulig å gjenkjenne dem. Den tredje går ut på at de som deltar i undersøkelser skal utsettes for minst mulig belastning, i dette tilfellet psykisk belastning (Johanessen & Tufte, 2010). Målgruppen, altså 18-19-åringer ble valgt ut fra flere grunner. Med yngre deltakere som informanter kreves det samtykke fra foreldre. Det kan da antas at foreldre fra hjem der vold forekommer ville unngå å samtykke til deltakelse. Det ville også vært mer etisk problematisk å utføre en slik sensitiv undersøkelse på yngre deltakere (Mossige og Stefansen, 2016).

Variablene i undersøkelsen

Avhengig variabel

Resiliensmålet i spørreundersøkelsen kommer av «Resilience scale for adolescents» og består av 28 spørsmål i undersøkelsen som er ment å måle resiliens hos respondentene. Skalaen er

utviklet med bakgrunn i en lignende skala ment for voksne kalt «The Norwegian Resilience Scale for Adults» (RSA; Friborg, Hjemsdal, Rosenvinge & Martinussen, 2003; Hjemsdal, Friborg, Martinussen & Rosenvinge, 2001 i Frøyland, 2018). Skalaens validitet ble undersøkt ved å bruke undersøkelsesdata fra et representativt utvalg av 6723 norske videregående skoleelever mellom 18 og 20 år (von Soest m.fl., 2010). Ettersom studien ble gjort på aldersgruppen 18-20 år, kan resultatet kun være gyldig for denne gruppen. De 28 spørsmålene ble sammenslått til en gjennomsnittsvariabel, og noen av variablene har blitt snudd for at det skal være logisk å lese av svarene, slik at det går fra lav til høy; altså fra passer svært dårlig til passer svært godt (1=helt uenig, 2=litt uenig, 3=middels, 4=litt enig, 5=helt enig).

Spørsmålene i den første kategorien lyder som følger: «Jeg kommer i mål dersom jeg står på», «Jeg fungerer best dersom jeg lager meg klare mål», «Jeg har noen venner/familiemedlemmer som pleier å oppmuntre meg», «Jeg er fornøyd med livet mitt til nå», «I familien min er vi enige om hva som er viktigst i livet», «Jeg får lett andre til å trives sammen med meg», «Jeg vet hvordan jeg skal nå målene mine», «Jeg legger alltid en plan før jeg begynner med noe nytt», «Vennene mine holder sammen», «Jeg trives godt i familien min». Neste kategori spørsmål lyder: «Jeg har lett for å finne nye venner», «Når det er umulig for meg å forandre på ting slutter jeg å gruble på dem», «Jeg er flink til å organisere tiden min», «Jeg har noen nære venner/familiemedlemmer som virkelig bryr seg om meg», «I familien min er vi enige om det meste», «Jeg er flink til å snakke med nye folk», «Jeg føler jeg er dyktig», «I familien min har vi regler som forenkler hverdagen», «Jeg har alltid noen som kan hjelpe meg når jeg trenger det». Siste kategori med spørsmål er følgende: «Når jeg skal velge noe vet jeg oftest hva som blir riktig for meg», «Familien min ser positivt på tiden fremover selv om det skjer noe veldig leit», «Jeg finner alltid noe morsomt å snakke om», «Min tro på meg selv får meg gjennom vanskelige perioder», «I familien min støtter vi opp om hverandre», «Jeg finner alltid på noe trøstende å si til andre som er lei seg», «I motgang har jeg en tendens til å finne noe bra jeg kan vokse på», «I familien min liker vi å finne på ting sammen», «Jeg har noen nære venner/familiemedlemmer som setter pris på egenskapene mine». Skalaen er femdelt og består av personlig kompetanse, sosial kompetanse, personlig struktur, familiesamhold og sosial støtte (Frøyland, 2018).

Uavhengige variabler

Vitneerfaringer og utsatthet for vold er to kategorier i spørreskjemaet. I UngVold er Conflicts Tactics Scale (CTS) brukt for å måle utsatthet for vold. Skalaen er delt inn i fire former for mishandling: ikke-voldelig disiplinering, psykologisk aggresjon, fysisk vold og

omsorgssvikt (Frøyland, 2018). Rapporten skrevet i etterkant av UngVold 2007 og 2015 har delt voldserfaringene inn i mild og grov vold. I spørreskjemaet til UngVold 2015 er det 12 spørsmål til utsatthet for vold fra mor/stemor og far/stefar. Vi har utelatt de fem første spørsmålene (Skreket til deg/ Skjelt deg ut / Hånet eller ydmyket deg/ Kastet, slått eller sparket noe/ Truet deg med vold) på grunnlag av at vi vil ta for oss den fysiske volden. Deretter har vi delt de resterende spørsmålene inn i mild vold (Dyttet deg, eller ristet deg voldsomt/ Lugget eller kløpet deg/ Slått deg med flat hånd) og alvorlig vold (Slått deg med knyttneven/ Slått deg med en gjenstand/ Gitt deg bank juling/ Gjort noe annet voldelig mot deg).

Spørsmålene som omhandler vitneerfaringer har vi møtt på samme måte som spørsmålene om vold. Det er to svaralternativer færre på vitneerfaringer, og dermed har vi utelatt de tre første spørsmålene (Hen er blitt skjelt ut/ Hen er blitt hånet eller ydmyket/ Hen er blitt truet med vold).

Vi laget en voldsindeks med både vitneerfaringer og opplevd vold slått sammen, for å måle utsatthet for vold og vitneerfaringer. Denne er dikotom; svaret «aldri» gir verdien 0, og de øvrige svarene gir verdien 1.

Subjektivt fattigdomsmål måles ved spørsmålet «Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene?» Alternativene er «Vi har hatt god råd hele tiden», «Vi har stort sett hatt god råd», «Vi har verken hatt god eller dårlig råd», «Vi har hatt dårlig råd hele tiden» og «Økonomien har variert mye». I analysene har vi satt de som har hatt god råd hele tiden som referansegruppe.

Kjønn er en dikotom variabel hvor jenter er satt som referansegruppe.

Vi har benyttet oss av multippel lineær regresjon for å utføre analyser. Multippel regresjon innebærer at man har flere uavhengige variabler i analysen. Vi ønsket å se hvordan (X) vitne- og voldserfaringer sammen med økonomi og kjønn påvirker (Y) resiliens, og hvor mye de ulike variablene kan forklare forskjeller i resiliens. Våre uavhengige variabler ble satt inn trinnvis. I første steg satte vi inn variablene for vitneerfaringer, samt kjønn. I neste steg satte vi inn variablene for utsatthet for vold, og i siste trinn satte vi inn subjektiv økonomi. I både artikkel 1 og 2 har vi benyttet oss av samme regresjonsanalyse, men har gjort ulike

samspillsanalyser. I artikkel 1 dreier samspillsmodellen seg om å sjekke om betydningen av vold- og vitneerfaringer er ulik for gutter og jenter. I artikkel 2 går samspillsanalysen ut på å undersøke hvilken betydning vold har på resiliens i de ulike gruppene god økonomi og dårlig økonomi.

Funn

Funnene som fremkommer av analysene, viser oss først og fremst at de færreste opplever å se sine foreldre utsatt for vold, og selv bli direkte utsatt. Vi finner kjønnsforskjeller i unges rapportering av resiliens, vitne- og voldserfaringer. Forskjellene er meget små, men gjennomgående rapporterer jentene om noe høyere forekomst både av direkte volds- og vitneerfaringer. Unntaket er mild og alvorlig vold utført av far, her rapporterer guttene så vidt over jentene. Når det gjelder resiliens, er gjennomsnittsmålet 3,9 på en skala fra 1-5, for alle respondenter uavhengig av kjønn. Gutter rapporterer om gjennomsnittlig høyere resiliens, 4,01. Jentene derimot, har gjennomsnittlig resiliens på 3,87.

De bivariate sammenhengene viser sammenhengen mellom de uavhengige variablene i analysen og resiliens. Både vitneerfaringer og direkte utsatthet for vold er negativt korrelert med resiliens. God økonomi er positivt korrelert med resiliens, mens de andre variablene for økonomi er negativt korrelert med resiliens.

Regresjonsanalysen er gjennomført slik at modell 1 undersøker sammenhengen mellom vitneerfaringer, kjønn og resiliens. Vitneerfaringer ble inkludert først, da vitneerfaringer er mer vanlig enn å ha vært direkte utsatt for vold. Her ble det funnet signifikant effekt for vitneerfaringers påvirkning på resiliens. Ved å inkludere direkte utsatthet for vold i modell 2 i regresjonsanalysen, forsvant mange av sammenhengene man fant i modell 1 tilknyttet vitneerfaringer. Dette forteller oss at mange av sammenhengene fra modell 1 egentlig skyldtes direkte utsatthet, ikke vitneerfaringer. Endringene fra modell 1 til modell 2 baserer seg på at effekten for vitneerfaringer for mild vold mot mor ikke lenger er signifikant. Effekten av vitneerfaringer for mild vold mot far synker også, dog er den fortsatt signifikant. I modell 2 er ingen av vitneerfaringene for alvorlig vold mot mor og far lenger signifikante.

Nesten halvparten av guttene i undersøkelsen rapporterer å ha hatt god økonomi, det samme gjelder for i overkant av 40 % av jentene.

Modell 3 i regresjonsanalysen inkluderer subjektiv økonomi. Her finner man at effekten av vold knyttet til resiliens, opprettholdes når man kontrollerer for økonomi. I modell 3 er ikke utsatthet for alvorlig vold fra far signifikant lenger, men man ser at sammenhengene for mild vold fra mor og far, samt alvorlig vold fra mor enda er signifikante.

Samspillsanalysen for artikkel 1 tar for seg hvordan effekten av vitne- og voldserfaringer påvirker resiliens, samt om økonomi påvirker gutter og jenter ulikt. Det fremkommer at jenter ser ut til å påvirkes av vitneerfaringer i større grad enn gutter. Modell 1 viste signifikante effekter for jenter både for vitneerfaringer til mild vold mot mor og far, og alvorlig vold mot mor. Hos guttene derimot, gir kun vitneerfaringer mot mor signifikant effekt. I modell 2 har effekten av vitneerfaringer på resiliens forsvunnet for begge kjønn. Det er signifikant effekt av voldsutsatthet, hvis man ser bort fra mild vold fra mor som ikke er signifikant hos guttene, og alvorlig vold fra far er ikke signifikant for jenter. I modell 3 er ingen av effektene for vitneerfaringer signifikante hos noen. Ved å trekke inn økonomi i modell 3, er effektene av vold på grad av resiliens likevel sterke.

Samspillsanalysen for artikkel 2 undersøker om voldserfaringer har ulik effekt på resiliens avhengig av god eller dårlig økonomi. Gruppen av respondenter med god økonomi inkluderer «Vi har hatt god råd hele tiden», «Vi har stort sett hatt god råd» og «Vi har verken hatt god eller dårlig råd». Dårlig økonomi inkluderer «Vi har stort sett hatt dårlig råd», «Vi har hatt dårlig råd hele tiden» og «Økonomien har variert mye». Det viser seg at vold har effekt på resiliensnivået i begge gruppene, men man finner små forskjeller mellom de økonomiske gruppene, altså finner man samspill. Volden har noe sterkere effekt på resiliens i gruppen som rapporterer om god økonomi. Ved å inkludere kjønn finner man at resiliens øker mer hos gutter, dersom det kontrolleres for vold. Videre finner man at volden har en additiv effekt på resiliens. Rapportering om flere voldserfaringer gir utslag i lavere resiliens.

Diskusjon og oppsummering

I artiklene som følger denne kappen har vi undersøkt sammenhengen mellom vitne- og voldserfaringer og resiliens ved bruk av datamaterialet fra UngVold 2015. Artiklene er vinklet noe forskjellig, den første tar for seg i hvilken grad det er sammenheng mellom vold og/eller vitneerfaringer i barndommen og resiliensnivå som ung voksen. Den andre ser på i hvilken

grad sammenhengen mellom voldserfaringer i oppvekst og robusthet ved starten på voksenlivet kan forklares av den sosioøkonomiske konteksten volden finner sted i.

Gjennom analysene fremkom det at jenter melder om lavere resiliensnivå enn gutter gjør. Dette er i tråd med tidligere forskning om psykisk helse. (Bakken m.fl. 2016) fant at jenter gjennomsnittlig har lavere selvbilde enn gutter (Bakken m.fl., 2016). Det fremkommer også at jenter rapporterer om noe høyere utsatthet for vold. Dette finner vi støtte for hos Schou m.fl., (2007), som i sin undersøkelse fant høyere forekomst av alle typer vold mot jenter enn mot gutter. 21 % av jentene og 11 % av guttene hadde det siste året vært utsatt for flere typer krenkelser (Schou m.fl., 2007). Lite tidligere forskning ser på de kjønnsforskjeller og betydningen av voldsutsatthet, men i ACE-studien foreslås det at de forskjellene kommer av sosiale mønstre og kjønnsroller (Kirkengen & Næss, 2015).

I analysene fremkommer det at voldserfaringer fører til lavere resiliensnivå hos de utsatte. I ACE-studien finner man støtte for dette, da de fant at ulike krenkelseserfaringer (slik som voldsutsatthet i oppveksten), og senere psykisk helse, gir konsekvenser på lang sikt. Blant mange av konsekvensene finner man angst, depresjon og avhengighet (Kirkengen & Næss, 2015). Når det gjelder vitneerfaringers effekt på resiliens, fant vi at det var en effekt. Dette støttes av tidligere forskning, blant annet Kitzmann m.fl. (2013) fant at det ikke var signifikant verre utfall for de som hadde både vitne- og voldserfaringer enn for de som kun hadde vitneerfaringer. Dette peker mot at vitneerfaringer kan være like belastende som direkte utsatthet (Kitzmann m.fl., 2003). Ved å ta høyde for at mange av de med vitneerfaringer også er direkte utsatt for vold, forsvant effekten av vitneerfaringer på resiliens. Dette er et tankekors, da vi som tidligere nevnt, vet at vitneerfaringer kan oppleves like traumatisk for en person som direkte utsatthet for vold, noe som også støttes av tidligere forskning (Eriksson, 2007). Det viser at vitneerfaringer muligens ikke har så sterk negativ effekt, og videre forskning bør undersøke dette nærmere.

Analysene viste at resiliensnivået påvirkes av subjektiv økonomi. De som rapporterer om å ha hatt god økonomi de siste to årene, har høyere resiliens enn de de øvrige gruppene. Funn av Bakken m.fl. Sletten (2016) viste lignende resultater. De fant at ungdommer fra familier med lav sosioøkonomisk bakgrunn har lavere selvbilde og er mindre fornøyd med seg selv enn ungdommer med høyere sosioøkonomisk bakgrunn (Bakken, Frøyland og Sletten, 2016). I analysene var det ønskelig å se om effekten av vold på resiliens, kunne forklares av levekår.

Det viste seg at økonomi ikke kan forklare voldens effekt på resiliens, det vil si at voldserfaringer påvirker resiliens negativt uavhengig av subjektiv familieøkonomi.

Denne analysens respondenter er begrenset til elever på siste trinn i videregående. Selv om de fleste ungdommer begynner på videregående skole, er frafallet høyt. Frafallet er særlig høyt hos ungdommer som har forskjellige sårbarheter, blant annet ungdommer med innvandrerbakgrunn, de som har foreldre utenfor arbeidsmarkedet, de med lav utdanning og lav inntekt. Dette er grupper man i tillegg vet at har høyere risiko for voldsutsatthet (Mossige og Stefansen, 2007). Dermed kan man anta at flere av de ungdommene som ikke er deltakende i undersøkelsen, har opplevd vold og har vitneerfaringer. De mest sårbare kan antas å ikke være med i denne undersøkelsen, det kan også gjelde for ungdommer som bor under barnevernets omsorg. Det kan antas at denne undersøkelsen rapporterer om lavere forekomst enn det i realiteten er. Videre er tredje klasse praksisår for de elevene som går yrkesfag. Disse elevene er da ikke med i undersøkelsen, og det kan være grunnen til at det er flere jenter enn gutter som er deltakere i spørreundersøkelsen (Mossige og Stefansen, 2007).

Begrensninger ved denne rapporten kan være knyttet til bruk av det subjektive fattigdomsmålet ved spørsmålet «Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene»? Samtidig som spørsmålet fanger opp den egenopplevde økonomien hos respondenten, kan det være en begrensning at formuleringen av økonomigruppene kan oppfattes ulikt av respondentene. Det kan også tenkes at noen rapporterer om bedre økonomi grunnet skam knyttet til å ha lite penger. Det kan også være mulig at ungdommene ikke er klar over familiens faktiske økonomi, og ved inntektsbasert tilnærming kunne man kanskje fått andre resultater. Likevel er det en styrke at man fanger opp ungdommenes egenopplevde familieøkonomi (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2018).

I analysene kunne det vært interessant om vi hadde trukket inn når vitne- og voldserfaringene fant sted. Det kunne gitt et tydeligere bilde på voldserfaringene dersom det ble tatt høyde for hvor langt tilbake i tid dette hadde skjedd. Likevel ønsket vi ikke å ha fokus på når det skjedde, men å se på alle som hadde vært utsatt slike erfaringer i løpet av livet.

I følge Per Isdal (2018) er vold et av nåtidens største samfunns- og helseproblem, og mye av volden foregår i skjul bak lukkede dører. Kun ved å snakke om vold vil vi kunne synliggjøre og bekjempe den, bryte ned tabuer og hjelpe de som trenger det. Det er behov for

voldsforebyggende tiltak i sosial- og utdanningspolitikken, og for tverrfaglig samarbeid på tvers av instansene som arbeider med barn og unge. Det bør blant annet tas sikte på å forebygge barnefattigdom for å redusere risikofaktorer for voldsutsatthet, og unge bør ha tilgang på fritidsaktiviteter foreldre ikke må betale for. Ved å studere konsekvensene av vold vil vi som samfunn stå bedre rustet til å forebygge vold og ha kunnskap til å sette inn riktige tiltak som vil kunne hjelpe de voldsutsatte.

Referanser

- Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium*. Gyldendal norsk forlag.
- Bakken, A. (2016). *Ungdata 2016. Nasjonale resultater*. Oslo: NOVA, rapport nr. 8/16.
- Bakken, A., Frøyland, L. R. & Sletten, M. A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv : hva sier Ungdata-undersøkelsene?* NOVA rapport 3/2016.
- Bøe, T. (2015). *Sosioøkonomisk status og barn unges psykologiske utvikling: familiestressmodellen og familieinvesteringsmodellen*. Oslo: Helsedirektoratet nr. 12/2015.
- Damsgård, Hilde Larsen & Kokkersvold, Erling. 2011: *Ungdom på ville veier. Skoleerfaringer og kriminalitet*. Unipub.
- Eriksson, M. (2007). *Barn som opplever våld*. Stockholm: Gothia forlag.
- Frøyland, L. R. (2018). *UngVold 2007 og 2015. Dokumentasjon av variablene i spørreskjemaet*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Gubrium, E. K. & Lødemel, I. (2015) *(Relative) poverty in a rich, egalitarian welfare state : experiences from Norway*. I *Poverty and shame* Oxford : Oxford University Press.
- Haaland, T., Clausen, S.-E. & Schei, B. (2005). *Vold i parforhold- ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge* (NIBR-rapport 2005:3). Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Halvorsen, K. (2011). *Teori, måling og omfang av barnefattigdom*. I Sissel Seim og Hege Larsen (red.). *Barnefattigdom i et rikt land*. Oslo: HiO rapport 2011 nr. 10.
- Bufdir. (2018) *Barn som lever i fattigdom*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet,
- Isdal, P. (2018): *Meningen med volden*. Oslo, Kommuneforlaget.
- Johannesen, A. & Tuft, P. A. K., L. (2010) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag.
- Kirkengen, A. L. & Næss, A. B. (2015). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne*. Oslo:

Universitetsforlaget

- Kitzmann, K. M., Gaylord, Noni K., Holt, Aimee R., Kenny, Eirin D. (2003). Child witnesses to Domestic Violence: A meta-Analytic Review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71.
- Kobasa, Suzanne. C. (1979). Stressful Life Events, Personality, and Health: An Inquiry Into Hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37.
- Mossige, Svein & Stefansen, Kari. (2016): *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. Oslo: NOVA, rapport nr. 5/2016. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- O'leary, K. D., Barling, J., Arias, I., Rosenbaum, A., Malone, J. & Tyree, A. (1989). *Prevalence and stability of physical aggression between spouses: A longitudinal analysis*. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57.
- Schou, L., Dyb, G. & Graff-Iversen, S. (2007): *Voldsutsatt ungdom i Norge- resultat fra helseundersøkelser i seks fylker*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt, rapport nr. 8/2007.
- Sletten, M. A (2011). *Limited Expectations? How 14-16- Year-Old Norwegian in Poor Families Look at Their Future*. SAGE Publications
- Sletten, M. A (2015). *Psykiske helseplager blant ungdom*. Tidsskrift: ungdom og psykisk helse.
- Ringdal, K. (2012). *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rutter, M. (2013). *Annual Research Review: Resilience – clinical implications*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Vol. 54.(4)
- Ungar, M. (2012). *The Social Ecology of Resilience. A Handbook of Theory and Practice*.
- Von Soest, T., Mossige, S. Stefansen, K. & Hjemdal, O. (2010). *A Validation Study of the Resilience Scale for Adolescents (READ)*. *Journal of psychopathology and Behavioral Assessment*, 32.
- Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet- Barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget.

